PRIVIRE GENERALĂ ASUPRA INSTITUȚIEI INSPECȚIEI JUDICIARE. ASPECTE COMPARATIVE

CRECIUN Natalia, doctorand,
Universitatea de Stat din Moldova

Abstract: *The present paper is a general comparative retrospective on the institution of the Judicial Inspection in some European countries: the Republic of Moldova, Romania and Belgium. The goal of the related information is to reflect both the performances and the vulnerabilities of the legal framework regulating the organisation and functioning of the inspection entities in the legal systems where inspection services exist. At the same time, it is of a great importance to identify the best mechanisms of providing specialized controls in such specific areas as the activity of courts and magistrates and, finally, to improve them in the national system of law, after adjusting to our democratic traditions.*

Key-words: *Supreme Court of Magistracy, Judicial Inspection, control, monitoring, organisation and functioning of the inspection services, disciplinary liability of judges.*

Prezenta comunicare cuprinde anumite reflecții asupra instituției inspecției judiciare, cu privire la modul de organizare și funcționare a acesteia, prin prisma comparării sistemului juridic național cu cel al României și al Belgiei.

Republica Moldova

Cadru normativ. Modul de organizare și funcționare a Inspecției Judiciare este reglementat de Legea cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii[1] și de Regulamentul cu privire la organizarea, competența și modul de funcționare a inspecției judiciare[2].

Aspecte organizaționale. Inspecția Judiciară este un organ format pe lângă Consiliul Superior al Magistraturii (în continuare CSM). Totodată, analogic celor trei colegii (de selecție, de evaluare a performanțelor și cel disciplinar), este un organ subordonat CSM. Atragem atenția asupra faptului că sintagma *pe lângă* creează anumite neclarități privind locul Inspecției Judiciare în sistemul magistraturii, precum și asupra tipului de raporturi juridice între aceasta și CSM. În viziunea noastră, organizațional, Inspecția Judiciară este subordonată CSM, inspectorii-judecători fiind desemnați în funcție de CSM; funcțional, însă, optăm pentru recunoașterea independenței Inspecției Judiciare și consolidării, pe această cale, a rolului acestui organ în monitorizarea activității instanțelor judecătorești în ansamblu și a magistraților în particular.

În ce privește componența Inspecției Judiciare, aceasta este alcătuită din 5 inspectori judecători, care sunt desemnați în funcție de către CSM, pentru un mandat de 4 ani. Inspectorul judecător poate exercita cel mult două mandate consecutive. Inspecția Judiciară este condusă de un inspector-judecător principal, desemnat de CSM din rândul inspectorilor-judecători. Pentru a putea candida la funcția de inspector-judecător, sunt impuse anumite criterii de calificare profesională și integritate și anume: poate candida persoana care deține diplomă de licențiat în drept sau echivalentul acesteia, cu vechime în specialitate juridică de cel puțin 7 ani și o reputație ireproșabilă. Prin urmare, pot fi aleși în funcție nu doar judecători de carieră, ci inclusiv procurori demisionați sau pensionați, avocați, precum și profesori titulari din domeniul dreptului. Deși avem unele critici privind componența numerică a Inspecției Judiciare, în sensul că am opta pentru majorarea numărului de inspectori-judecători, ținînd cont de spectrul destul de vast al atribuțiilor acestora și de necesitatea asigurării în special a indicilor de calitate în activitatea de control, apreciem faptul admiterii în calitate de inspector-judecător nu doar a judecătorilor de carieră, ci inclusiv a reprezentanților societății civile, fiind evitată, în acest mod, transformarea acestei instituții într-o corporație a judecătorilor.

Statutul inspectorului-judecător. Vorbind despre drepturile inspectorilor-judecători, acestora le este garantată inviolabilitatea de care beneficiază judecătorii, precum și drepturile consacrate constituțional, fiind stimulată activitatea științifică și de autoperfecționare continuă. Considerăm a fi o necesitatea garantarea inviolabilității inspectorilor-judecători, în aceeași măsură în care sunt protejați

[1] Legea nr. 947-XIII din 19.07.1996 cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii. Publicat 22.01.2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 15-17

[2] Regulamentul cu privire la organizarea, competența și modul de funcționare a inspecției judiciare, aprobat prin Hotărârea CSM 89/4 din 29.01.2013. Publicat 31.05.2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 119-121

judecătorii, aceasta fiind o modalitate de apărare suplimentară împotriva eventualelor presiuni în timpul monitorizărilor în interes de serviciu. În ce privește obligațiile regulamentare, acestea vizează îndatorirea de a respecta prevederile legale, standardele de conduită impuse judecătorilor, imparțialitatea, confidențialitatea datelor care le devine cunoscută în exercitarea funcțiilor, abținerea de la fapte ce ar dăuna imaginii inspectorului-judecător, dar și prestigiului justiției în ansamblu. Restricțiile de serviciu se referă la incompatibilitatea funcției cu orice altă activitate publică sau privată (cu excepția activității didactice și științifice), cu activitatea politică și cea de întreprinzător. Scopul acestora este unul evident – de a garanta imparțialitatea în exercitarea controalelor și adoptarea deciziilor.

Aspecte funcționale. Legislația în vigoare reglementează expres competența Inspecției Judiciare. Aceasta: a) verifică activitatea organizatorică a instanţelor judecătoreşti la înfăptuirea justiției; b) examinează petițiile cetățenilor în probleme ce țin de etica judiciară, adresate Consiliului Superior al Magistraturii, solicitînd în mod obligatoriu explicația scrisă a judecătorului vizat în petiţie; c) verifică demersurile care au ca obiect acordul Consiliului Superior al Magistraturii privind pornirea urmăririi penale împotriva judecătorului; d) studiază temeiurile respingerii de către Preşedintele Republicii Moldova sau de către Parlament a candidaturii propuse de Consiliul Superior al Magistraturii pentru numirea în funcția de judecător sau pentru numirea în funcţia de vicepreşedinte ori de preşedinte al instanţei judecătoreşti, cu prezentarea unei note informative Consiliului Superior al Magistraturii; e) verifică executarea hotărârii CSM; f) examinează sesizările privind faptele care pot constitui abateri disciplinare comise de judecători; g) primesc petiționarii în audiență în modul stabilit de Consiliul Superior al Magistraturii în fiecare zi de joi a lunii.

Din câte observăm, spectrul și conținutul competențelor este destul de larg, astfel încât majorarea numărului de inspectori-judecători ar fi justificată; evident, adoptarea unei asemenea decizii trebuie făcută în rezultatul unei analize complexe, bazate pe principiul dezvoltării durabile a serviciului de inspecție și asigurării unui echilibru dintre volumul de muncă al fiecărui inspector-judecător în coraport cu calitatea și eficiența actului de inspecție propriu-zis. În ceea ce privește competențele Inspecției Judiciare, vom face doar unele precizări, fără a face o analiză detaliată a acestora. Verificarea activității organizatorice a instanțelor de judecată este efectuată în corespundere cu normele regulamentare aprobate de CSM[1], pe baza unor modalități specifice de control (ordinar sau complex, planificat sau inopinat) și este o competență specifică organelor de inspecție în majoritatea sistemelor de drept în care asemenea subdiviziuni de monitorizare există. În ce privește verificarea petițiilor și sesizărilor, urmează de făcut distincția dintre aceste două tipuri de acte; or, petiția este examinată în corespundere cu dispozițiile Legii cu privire la petiționare[2], iar sesizările privind faptele ce pot constitui abateri disciplinare comise de judecători sunt supuse unui alt regim juridic de control, avînd tangență directă cu instituția răspunderii disciplinare a judecătorilor. Unii specialiști în domeniul dreptului[3] chiar au lansat ideea ca petițiile să fie examinate de Secretariatul CSM, astfel încât Inspecția Judiciară să fie preocupată doar de examinarea sesizărilor, cu mențiunea faptului că, dacă petiția ar ridica întrebări privind răspunderea disciplinară a judecătorului, aceasta ar urma să fie tratată ca atare și examinată de către Inspecția Judiciară cu titlu de sesizare. În ce privește verificarea demersurilor privind acordul CSM la pornirea urmăririi penale împotriva judecătorilor, a fost expusă și opinia potrivit căreia aceasta ar fi atribuție improprie Inspecției Judiciare, membrii CSM urmînd să decidă în cadrul ședințelor închise asupra demersului, fără a implica Inspecția Judiciară[4].

În rezultatul unei priviri generale asupra modului de organizare și de funcționare a Inspecției Judiciare la nivel național, constatăm că este un subiect care merită analiză detaliată, inclusiv în aspect comparativ cu alte sisteme juridice, în vederea elucidării aspectelor pozitive, dar și a vulnerabilităților, cu relevarea unor soluții de perfecționare a cadrului legal în domeniu.

[1] Regulamentul cu privire la volumul, metodele, temeiurile și procedura de verificare a activității organizatorice a instanțelor judecătorești la înfăptuirea justiției. Aprobat prin Hotărârea CSM nr. 239/9 din 12.03.2013. Publicat 31.05.2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 119-121

[2] Legea nr.190-XIII din 19.07.1994 cu privire la petiționare. Publicat 24.01.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 6-8

[3] Pavel Grecu, Nadejda Hriptievschi. Evaluarea necesităților de îmbunătățire a cadrului legal privind răspunderea disciplinară a judecătorului. Document de politici. Chișinău, 2016 http://crjm.org/category/publications/ (vizitat 18.05.2016)

[4] Transparența și eficiența Consiliului Superior al Magistraturii din Republica Moldova, 2010-2012. Raport de monitorizare. Chișinău, 2013 http://crjm.org/wp-content/uploads/2014/04/Raport_Transparenta_si_eficienta_CCSM_2010_2012.pdf (vizitat 19.05.2016)

România. În cele ce urmează, vom face o scurtă retrospectivă asupra locului Inspecției Judiciare în sistemul justiției din România.

Cadru normativ. Baza normativ-juridică pertinentă o constituie Legea privind Consiliul Superior al Magistraturii[1] și Regulamentul de organizare și funcționare a Inspecției Judiciare[2].

Aspecte organizaționale. Spre deosebire de reglementările naționale, legislația României plasează Inspecția Judiciară în cadrul Consiliului Superior al Magistraturii, ca structură autonomă, cu personalitate juridică, care funcționează pe principiul independenței operaționale. Organizarea Inspecției Judiciare este una complexă, aceasta avînd aparat propriu, în cadrul căruia sunt create direcții, servicii, birouri și compartimente. În aparatul Inspecției Judiciare, alături de inspectori judiciari, funcționează și alte categorii de personal: personal de specialitate asimilat magistraților, funcționari publici, personal contractual și specialiști IT. Apreciem modul de organizare menționat, întrucât independența instituției este accentuată începînd cu acest aspect; Inspecția Judiciară pare să dispună de un set de mijloace care îi permite să funcționeze ca structură de sine stătătoare, în comun cu personal calificat în mai multe domenii, astfel încât eficiența actului de inspecție nu are decât de câștigat din colaborarea multidisciplinară.

Inspecția Judiciară este condusă de un inspector-șef, ajutat de un inspector-șef adjunct, numiți prin concurs organizat de CSM. Inspectorii judiciari, la rândul lor, nu sunt aleși în funcție de CSM, ci de către inspectorul-șef, în urma unui concurs, pentru un mandat de 6 ani.

O altă deosebire de esență este faptul că în România funcționează Direcția de inspecție judiciară pentru judecători și Direcția de inspecție judiciară pentru procurori. Acest aspect, la fel, îl considerăm unul benefic, dictat fiind de faptul asimilării procurorilor corpului de magistrați. Deși acesta este un subiect interesant, nu-l vom aborda în prezenta comunicare, referindu-ne, în continuare, la aspectele ce vizează membrii Direcției de inspecție judiciară pentru judecători, în cadrul căreia, spre deosebire de componența actuală a Inspecției Judiciare naționale, funcționează inspectori judiciari care au fost selectați dintre judecători, prin concurs. Prin urmare, alte categorii de profesioniști nu sunt admise la concurs, reprezentanții societății civile nefiind în drept a candida. Cerințele înaintate pentru judecătorii care optează pentru funcția de inspector judiciar se referă la vechime de cel puțin 8 ani în magistratură, care are cel puțin grad de tribunal și la calificativul ”foarte bun” la ultima evaluare. Componența actuală a Direcției de inspecție judiciară pentru judecători este de 30 de judecători, potrivit informației plasate pe pagina web a Inspecției Judiciare[3].

Aspecte funcționale. Atribuțiile inspectorilor judiciari sunt, în mare parte, asemănătoare cu cele ale inspectorilor-judecători din Republica Moldova; evident, ținînd cont de însăși structura Inspecției Judiciare, în competența acesteia intră și verificarea activității organizaționale a parchetelor (procuraturi în sistemul juridic național), deopotrivă cu cea a instanțelor de judecată, precum și verificarea sesizărilor în legătură cu conduita necorespunzătoare a procurorilor, deopotrivă cu cea a judecătorilor. De asemenea, în conformitate cu legislația României, inspectorii judiciari efectuează, la solicitarea CSM, verificări privind condiția bunei reputații pentru judecători și procurori în funcție, precum și verificări dispuse de Plenul CSM pentru soluționarea cererilor privind apărarea reputației profesionale și independenței judecătorilor, cu prezentarea unui raport ce cuprinde rezultatele verificării. La nivel național, aceste competențe nu sunt atribuite în mod expres CSM-ului ori Inspecției Judiciare; însă, Regulamentul cu privire la organizarea, competența și modul de funcționare a inspecției judiciare, în pct.1.3 lit. c), statuează drept scop al activității Inspecției Judiciare propunerea măsurilor adecvate, ca urmare a verificării situațiilor în care se invocă încălcarea reputației profesionale, a imparțialității și independenței judecătorilor, și a sistemului judiciar în ansamblu. În context, completarea corespunzătoare a competențelor Inspecției Judiciare la nivel național, după modelul României, ar fi o chestiune care merită a fi analizată, inclusiv sub aspect praxiologic, cu atât mai mult că în România deja putem vorbi despre o bună practică a activității Inspecției Judiciare, instituția dată fiind deschisă spre colaborare cu sistemul magistraturii naționale. Această deschidere a fost accentuată și în cadrul recentei întrevederi oficiale a membrilor Inspecției Judiciare din România cu reprezentanți ai sistemului justiției naționale, în rezultatul căreia Republica Moldova a fost invitată

[1] Legea nr. 317 Republicată privind Consiliul Superior al Magistraturii din 01.07.2004. http://www.csm1909.ro/csm/linkuri/29_01_2016__78628_ro.pdf (vizitat la 14.05.2016)
[2] Ordinul nr. 24/2012 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Inspecției Judiciare. http://www.csm1909.ro/csm/linkuri/23_12_2015__77937_ro.pdf (vizitat la 14.05.2016)
[3] Structura Inspecției Judiciare http://www.inspectiajudiciara.ro/Organization.aspx (vizitat 18.05.2016)

să facă parte din rețeaua internațională a Inspecțiilor judiciare – organizație inițiată de către Inspecția judiciară din România și din care fac deja parte Bulgaria și Palestina[1].

Belgia

Cadru normativ. Modul de organizare și funcționare a justiției în integralitatea sa este reglementat de Partea II a Codului Judiciar (Code Judiciaire) al Belgiei, adoptat la 10.10.1967 (în vigoare din 01.11.1970), cu modificările și completările ulterioare[2].

Aspecte organizaționale. Sistemul juridic belgian este unul specific, în coraport cu sistemele juridice investigate anterior, acest fapt fiind influențat inclusiv de forma monarhică de guvernământ. Reformele în domeniul justiției sunt de maximă actualitate; autorii *Stefaan Voet* și *Marcel Storme*, în lucrarea ”*Experiența reformei judiciare instituționale în Belgia: noile organe care administrează sistemul judiciar*”[3] amintesc despre așa-numita Reformă-Caracatiță, care înglobează modificări cuprinzătoare în domeniul justiției, două aspecte relevante fiind: modificarea art. 151 din Constituția Belgiei referitor la independența justiției și crearea Înaltului Consiliu de Justiție (Conseil Superieur de la Justice). Prin prisma competențelor sale, constatăm că este o instituție similară Consiliului Superior al Magistraturii din Republica Moldova.

Înaltul Consiliu al Justiției este alcătuit din 44 membri. În cadrul Consiliului sunt constituite două Colegii – unul vorbitor de limba franceză (collège francophone) și unul vorbitor de limba germană (collège néerlandophone). Fiecare Colegiu este alcătuit din câte 22 membri, dintre care 11 sunt magistrați și 11 non-magistrați. Membrii magistrați sunt aleși dintre magistrații de carieră, prin vot secret și direct, de colegii electorale. Iar membrii non-magistrați sunt aleși de Senat, dintre persoanele care nu au fost magistrați de carieră în ultimii 5 ani; aceștia sunt: 4 avocați cu experiență de cel puțin 10 ani, 3 profesori din cadrul instituțiilor superioare de învățământ cu experiență utilă pentru misiunea Înaltului Consiliu al Justiției de cel puțin 10 ani și 4 membri cu studii superioare și experiență utilă pentru misiunea Înaltului Consiliu al Justiției de cel puțin 10 ani în domeniul juridic, economic, administrativ, social sau în domeniul științei.

Pentru membrii Înaltului Consiliu al Justiției sunt impuse restricții de serviciu, care interzic desfășurarea activității de natură politică, cumularea unei funcții de mandat public dobândit în rezultatul alegerilor, precum și a funcției de președinte de instanță.

Fiecare Colegiu – francofon și germanic - instituie în cadrul său câte două Comitete: Comitetul de numire și desemnare (Commission de nomination et de désignation) și Comitetul de avizare și anchetă (Commission d'avis et d'enquête). Instituția Comitetului de avizare și anchetă (ori a Comitetului consultativ și de investigare – în traducerea autorilor menționați anterior, Stefaan Voet și Marcel Storme) din Belgia este similară (nu și analogică) instituției Inspecției Judiciare în percepția sistemului juridic național.

Criteriul lingvistic determină crearea Comitetului de avizare și anchetă francofon și a Comitetului de avizare și anchetă germanic, care, împreună, formează Comitetul Reunit de avizare și anchetă. Fiecare Comitet este alcătuit din câte 8 membri, dintre care 4 magistrați și 4 non-magistrați, ședințele fiind deliberative dacă la ele participă cel puțin 6 membri. Ședințele Comitetului Reunit de avizare și anchetă sunt deliberative, dacă la ele participă cel puțin 6 membri din fiecare Comitet.

Aspecte funcționale. Comitetul Reunit de avizare și anchetă, din oficiu sau la solicitarea Adunării Generale a Înaltului Consiliu al Justiției, a Ministrului Justiției, a majorității membrilor Camerei Reprezentanților sau a reprezentanților Senatului, adoptă avize privind funcționarea generală a judiciarului, utilizarea mijloacelor disponibile, precum și privind anumite propuneri legislative care au incidență asupra judiciarului. Anual, Comitetul Reunit de avizare și anchetă întocmește un Raport asupra modului de utilizarea a mijloacelor interne de control și a modalităților de ameliorare a acestora. Acest raport este întocmit în baza datelor primite de la președinții instanțelor, care, la rândul lor, prezintă raport anual Comitetului de avizare și anchetă.

În competența Comitetului de avizare și anchetă intră și primirea și examinarea plângerilor privind funcționarea judiciarului, cu întocmirea unui raport anual, în scris, asupra tuturor plângerilor

[1] Comunicat de presă – Inspecția Judiciară din Republica Moldova a fost invitată să se alăture rețelei internaționale a inspecțiilor judiciare. http://csm.md/noutati/2210-comunicat-de-presa-inspectia-judiciara-din-republica-moldova-a-fost-invitata-sa-se-alature-retelei-internationale-a-inspectiilor-judiciare.html (vizitat 18.05.2016)

[2] http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&cn=1967101002&table_name=loi (vizitat 18.05.2016)

[3] Stefaan Voet, Marcel Storme. Experiența reformei judiciare instituționale în Belgia: noile organe care administrează sistemul judiciar. În: Revista Forumul Judecătorilor, nr. 1/2014 http://www.forumuljudecatorilor.ro/wp-content/uploads/art-3.pdf (vizitat 18.05.2016)

examinate. Plângerea poate fi depusă de orice persoană interesată şi trebuie să vizeze modul de funcționare a judiciarului (comportamentul membrilor și al personalului ce formează judiciarul). Totuși, Comitetul nu examinează plângeri care: fac obiectul unor proceduri penale sau disciplinare; se referă la conținutul hotărârii judecătorești; au drept obiect chestiuni ce pot fi remediate pe calea contestării în instanța ierarhic superioară; au fost examinate anterior și nu conțin date noi; au un conținut vădit neîntemeiat. Actul prin care se decide inadmisibilitatea plângerii trebuie să fie motivat și nu este susceptibil de recurs. În cazul în care Comitetul de avizare și anchetă constată că examinarea plângerii ține de competența altui organ, o transmite acestuia pentru adoptarea deciziei. În cazul în care Comitetul apreciază plângerea ca fiind întemeiată, o examinează și formulează un set de recomandări, pe care le expediază instanței de judecată vizate, cu propunerea unor soluții de ameliorare a funcționării acesteia.

Specificul examinării plângerilor de către Comitetul de avizare și anchetă constă și în faptul că aceasta ordonă efectuarea investigației de către președintele instanței de judecată, ultima urmînd a prezenta un raport asupra controlului efectuat. Comitetul de avizare și anchetă desfășoară nemijlocit investigația doar cu titlu de excepție. Avizele Comitetului sunt prezentate spre aprobare Înaltului Consiliu al Justiției și sunt comunicate Ministerului Justiției, Camerei Reprezentanților, Senatului, președinților instanțelor, fără, însă, a avea caracter obligatoriu.

În ce privește inadmisibilitatea plângerilor ce conțin aspecte de disciplină a judecătorilor, constatăm că acesta este un domeniu ce ține de competența președinților instanțelor de judecată în cazul abaterilor disciplinare ușoare și de competența Tribunalului disciplinar (de apel) de limbă franceză ori, corespunzător, a Tribunalului disciplinar (de apel) de limbă germană în cazul abaterilor grave. Aceste din urmă entități reprezintă jurisdicția disciplinară a Belgiei, în componența acestora fiind desemnați magistrați și membri evaluatori (assesseurs).

În concluzie, constatăm că instituția inspecției judiciare este reglementată distinct în sistemele juridice europene, în funcție de forma de guvernământ, de specificul organizării și funcționării judiciarului, de tradițiile democratice formate în timp. Cu toate acestea, pot fi constatate și unele similitudini, care se referă, în special, la limitele activității de inspecție, reglementarea prin lege a principiilor răspunderii disciplinare a magistraților, acordarea posibilității de a prezenta explicații de către judecătorul vizat în plângere, respectarea independenței justiției, stabilirea restricțiilor de serviciu în activitatea inspectorilor judiciari. Importanța examinării comparative a instituției Inspecției Judiciare se rezumă, în viziunea noastră, la elucidarea aspectelor bune ale cadrului normativ național, dar și a imperfecțiunilor evidente, cu identificarea unor soluții de ameliorare a sistemului, în vederea eficientizării activității Inspecției Judiciare și sporirii valorii acesteia în eficientizarea corespunzătoare a activității autorității judecătorești.

Bibliografie:

1. Legea nr. 947-XIII din 19.07.1996 cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii. Publicat 22.01.2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 15-17
2. Regulamentul cu privire la organizarea, competența și modul de funcționare a inspecției judiciare, aprobat prin Hotărârea CSM 89/4 din 29.01.2013. Publicat 31.05.2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 119-121
3. Regulamentul cu privire la volumul, metodele, temeiurile și procedura de verificare a activității organizatorice a instanțelor judecătorești la înfăptuirea justiției. Aprobat prin Hotărârea CSM nr. 239/9 din 12.03.2013. Publicat 31.05.2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 119-121
4. Legea nr.190-XIII din 19.07.1994 cu privire la petiționare. Publicat 24.01.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 6-8
5. Pavel Grecu, Nadejda Hriptievschi. Evaluarea necesităților de îmbunătățire a cadrului legal privind răspunderea disciplinară a judecătorului. Document de politici. Chișinău, 2016 http://crjm.org/category/publications/ (vizitat 18.05.2016)
6. Transparența și eficiența Consiliului Superior al Magistraturii din Republica Moldova, 2010-2012. Raport de monitorizare. Chișinău, 2013http://crjm.org/wp-content/uploads/2014/04/Raport_Transparenta_si_eficienta_CCSM_2010_2012.pdf (vizitat 19.05.2016)

7. Legea nr. 317 Republicată privind Consiliul Superior al Magistraturii din 01.07.2004. http://www.csm1909.ro/csm/linkuri/29_01_2016__78628_ro.pdf (vizitat la 14.05.2016)
8. Ordinul nr. 24/2012 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Inspecției Judiciare. http://www.csm1909.ro/csm/linkuri/23_12_2015__77937_ro.pdf (vizitat 14.05.2016)
9. Structura Inspecției Judiciare http://www.inspectiajudiciara.ro/Organization.aspx (vizitat 18.05.2016)
10. Comunicat de presă – Inspecția Judiciară din Republica Moldova a fost invitată să se alăture rețelei internaționale a inspecțiilor judiciare. http://csm.md/noutati/2210-comunicat-de-presa-inspectia-judiciara-din-republica-moldova-a-fost-invitata-sa-se-alature-retelei-internationale-a-inspectiilor-judiciare.html (vizitat 18.05.2016)
11. http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&cn=1967101002&table_name=loi (vizitat 18.05.2016)
12. Stefaan Voet, Marcel Storme. Experiența reformei judiciare instituționale în Belgia: noile organe care administrează sistemul judiciar. În: Revista Forumul Judecătorilor, nr. 1/2014 http://www.forumuljudecatorilor.ro/wp-content/uploads/art-3.pdf (vizitat 18.05.2016)